

застарілих соціальних догм та стереотипів, переконань, що гальмують розвиток науки, хоча свого часу були корисними.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гончарук Т.В. Основи наукових досліджень / за заг. ред. Т.В. Гончарук. – Тернопіль, 2014. – 272 с.
2. Онопрієнко В.І., Онопрієнко М.В. Історія, філософія, соціологія науки і технологій: К.: ДП Інформ.-аналіт.агенство, 2014. – 447 с.
3. Скиба О.П. Стиль наукового мислення в соціально-психологічному і соціологічному аспектах. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2009. Вип. 1 (9). С. 91–94. (Серія: «Філософія. Культурологія»).

СУХОВА Надія,

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного
авіаційного університету, м. Київ*

СОЦІАЛЬНЕ ТА ІНДИВІДУАЛЬНЕ В ЛЮДИНІ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

Цифровізація, як основна цінність ХХІ ст., сформувалася під впливом втілення сучасних технологій в усі сфери людського існування. Тому формування нових умов комунікації в суспільстві з домінуванням ринку послуг, є незворотним. Цей процес виявився неоднозначним в тому аспекті, що, з одного боку відбувається полегшення управління соціуму, а з іншого – може нести загрозу створення «цифрового концтабору» з відповідним типом індивідуальної свідомості.

Американський футуролог та винахідник Р. Курцвейл, який створив численні системи для розпізнавання мовлення та зробив наукові технологічні прогнози, що передбачили появу штучного інтелекту і засобів радикального продовження людського життя. У його працях показаний вплив нових технологій на життя

суспільства нового тисячоліття. Прогнози Курцвейла ґрунтувалися на глибокому розумінні тенденцій інформаційних технологій та штучного інтелекту. Дослідник вираховував, що до 2045 року людству доведеться зіштовхнутися з технологічною сингулярністю, коли технологічний процес стане некерованим і незворотним. В подальшому це може призвести, на думку футуролога, до непередбачених змін в людській цивілізації [1]. Це примушує людину замислитися над наслідками обраного шляху техногенного розвитку цивілізації у XXI ст.

Кожного разу наступна епоха людського існування намагається по-новому вирішити проблему співвідношення індивідуального і соціального. Не виключенням стало й нове тисячоліття, в якому з'явилися нові ризики та негативні тенденції.

Розвиток нейромереж кардинально змінює життя сучасної людини, оскільки завдяки ним дослідниками отримано нові відкриття в науці, що допомагають вирішувати багато проблем в медицині і не тільки. Але ж спостерігаємо й інший бік прогресу – створений людиною штучний інтелект найближчим часом витіснить велику низку професій з ринку праці. Ще два роки тому науковці вважали, що ШІ (штучний інтелект) ніякої загрози людству не становить, то сьогодні з'ясувалося, що ця система здатна самонавчатися. Отже, людство позбавилося ще однієї ілюзії про свою могутність і неперевершеність – ілюзії управління штучним інтелектом.

Дослідники нейронаук, Л. Джан, В. Крусіо, Б. Кац, Н. Чернігівська, К. Фрістон та ін., одноголосно стверджують, що в найближчі часи «цифрова свідомість» вбере в себе все створене людиною впродовж багатьох віків, а сама людина займе місце обслуговуючого персоналу ШІ, за аналогією персоналу на електростанції. Знайомство сучасної людини з GPT чатом, допомагає нам обробляти потужний об'єм інформації, який звичайній людині не під силу. Наприклад, Big Data (масив даних великого об'єму) може проаналізувати і надати людині інформацію про устрій світу, природи тощо. Поряд із цим іде нова хвиля освітніх

технологій, які засновані на моделях нейромереж та штучному інтелекті. Знову ми спостерігаємо новий аспект напруги між соціальним і індивідуальним у становленні особистості нової епохи. Тут соціальне значно домінує над індивідуальним, оскільки в цифровій епосі майже не лишається свободи вибору для людини. Соціальне примусить погоджуватися з нововведеннями щодо існування в соціумі. Тому вже в найближчий час відбудуться кардинальні зміни в усіх сферах існування людини. Вирішенню конфліктів такого масштабу допомагають різноманітні конфліктні ситуації та війни між державами. Що ми сьогодні й спостерігаємо в Україні та РФ і це тільки початковий етап входження цифровізації в соціум, бо війна електронними засобами вже підводить людей до звикання жити в нових умовах.

Ще одним з чинників впливу зміни співвідношення соціального і індивідуального є те, що наша планета увійшла в режим трансформацій завдяки збільшенню сейсмологічної активності із середини. А з зовні відбувається закономірний вплив активних зрушень з боку інших зірок та планет. Саме за таких умов відбувається формування нового типу людини, яка зможе вижити в непростих ситуаціях прийдешнього інформаційного суспільства.

Якщо свого часу К. Маркс стверджував, що кожна людина у своїй сутності є суспільною істотою, системою суспільних зв'язків, коли впродовж життєдіяльності в людини відбувається формування її особистості результат глибинної внутрішньої роботи самої людини [2]. За таких умов, незалежно від індивідуальної свідомості, суспільний зміст немов би трансформується всередину й стає знаряддям діяльності індивіда, засобом твердження як соціально значимої особистості, в якій соціальні норми і цінності перетворюються на його власні принципи та переконання, як стрижень світогляду та сенсожиттєві засади (Володін 2009, 63).

В інформаційному суспільстві людині важливо бути технічно грамотною, оскільки нові виклики епохи потребують трансформації соціального та індивідуального в комунікативних діях людини цифрової доби. Про це ґрунтовно описано в

дослідженнях М. Кастельса, коли він розкриває особливості взаємовідносини між мережею Інтернет і різноманітними соціальними організаціями суспільства, що призводять до нових трансформацій у взаєминах між соціальним і індивідуальним у комунікативних діях людини [3].

Запит на «інтелектуальну систему», яка є технічною або програмною, що здатна вирішувати завдання, які традиційно вважалися творчими – основна риса сьогодення. Але ж на сьогодні, як доводить досвід останніх двох років, інформаційних технологій замало. Існує потреба на втілення соціальних технологій нового типу, відповідно - необхідна трансформація комунікативних дій щодо цього. На нові соціальні технології покладають великі сподівання у вирішенні складних завдань щодо подальшого проживання людини в інформаційному суспільстві та на планеті загалом. Індивідуальне і соціальне переходять в іншу позицію стосовно один одного. Трансформуються всі комунікативні дії людей. На жаль, і сьогодні сучасний Інтернет не може вирішити такі завдання. Цілком очевидно, що з'являться нові технологічні рішення і з'являться нові платформи, що засновані на зовсім інших принципах.

Сьогодні ж науковці, які досліджують Інтернет (П. Бурдье, Б. Латур, Г. Блумер, Т. Бернерс-Лі, Дж. Ло, І. Гофман та ін.), одноголосно підкреслюють його асоціальність: спрямування людини на несприйняття реальності, формування почуття байдужості, агресивність у спілкуванні, зниження інтелекту у користувачів соціальних мереж, коли мислення людини нагадує замкнене коло і т.д. Все це призводить до дисоціального розладу особистості, коли людина нехтує соціальними правилами та нормами моралі, свідомо порушує закони, проявляється байдужість до інших людей, відсутність «мук совісті», схильність до насильства тощо. Так виникла проблема зникнення особистості, відсутності моралі в суспільстві, відповідальності за свої рішення та дії, втрата будь-яких громадянських прав. А виправлення тупикового становища, в якому опинилося людство інформаційної доби, передбачається через виховання, освіту, медицину. Тобто через зміну свідомості людини по відношенню до самої себе та навколишнього світу.

Також дослідники передбачають той факт, якщо з'явиться ШІ на рівні людини, який стане мріяти, любити і т.і. – це виявиться останнім винаходом людства. Людині, щоб з'явилося нове покоління молоді потрібно не менше 20 років наполегливої праці

щодо виховання та освіти своїх нащадків, а комп'ютерним системам вистачить однієї секунди для створення нового покоління свого софту.

Інформаційне суспільство лише починає своє становлення і на сьогодні вже відмічається згубні тенденції такого типу суспільства на людство. Зростання залежності людей від цифрових платформ є свідченням того, що соціальне дедалі більше поглинає індивідуальне через особливість інформаційного суспільства – домінування віртуальної реальності над фізичною. А це може призвести до негативних сценаріїв існування людини на планеті, оскільки більшість відсотків контенту Інтернет-комунікацій мають асоціальний характер. На противагу негативним тенденціям, сучасну сферу виховання та освіти людини необхідно спрямувати на розвиток критичного мислення та емоційного інтелекту, що сприятиме людині у керуванні своїми емоціями, відслідковувати свої реакції та адекватно реагувати в різних ситуаціях. На соціальному рівні для розвитку особистості необхідні нові правові норми і закони, оскільки свобода деяких людей може стати свавіллям стосовно інших.

Список використаних джерел та літератури:

1. Kurzweil R. *The Age of Spiritual Machines. When Computers Exceed Human Intelligence.* – Penguin, 2000.
[https://www.goodreads.com/book/show/83533.The Age of Spiritual Machines](https://www.goodreads.com/book/show/83533.The_Age_of_Spiritual_Machines)
(дата звернення: 07.05.2024).
2. Володін П.В. Взаємовідносини індивідуального і суспільного в процесі становлення особистості. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2009. Вип. 39 С. 62-70.
3. Castells M. *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society.* Oxford University Press. 2002. URL: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199255771.001.0001>. (дата звернення: 07.05.2024).

СУХОДУБ Тетяна,

кандидат філософських наук, , доцент, доцент кафедри філософії науки та культурології Центру гуманітарної освіти НАН

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ТА СОЦІАЛЬНЕ ЯК ДИСКУСІЙНА ПРОБЛЕМА

Поняття «індивідуальне» та «соціальне» є доволі усталеними за своїм логічним змістом та укоріненими у культурну історію настільки, що, здавалось би, немає підстав дискутувати стосовно їх категоріального статусу, ролі у суспільному бутті чи місця у комунікативних процесах. Але, незважаючи на те, що за «індивідуальним» та «соціальним» як феноменами людського буття міститься «довга» історія становлення і розвитку, проблемних питань залишається чимало. Та й поняття «комунікація» також потребує з'ясування свого логічного та соціокультурного сенсу. Вирішувати ж ці проблеми сучасного суспільства буде недоцільно поза розгляду певних історичних традицій та підходів. Передусім варто відзначити, що відкриттям «індивідуального» як виміру соціокультурного буття маємо завдячувати епісі Відродження, яка, розширивши свободу індивідуальної діяльності людини, утвердила не тільки антропоцентричний принцип у розумінні світу, у тому числі і соціального світу, а й створила історично новий людський тип, а саме: народжується людина, націлена на творчість, вільний прояв себе як суб'єкта діяльності, причому у будь-яких сферах – від мистецтва, науки, релігії і до політики. Відповідно, на тлі таких зрушень відкрита була і актуалізована у якості засадничої така риса людини як індивідуальність, що супроводжувалося усвідомленням індивідом (як членом, «частиною» певної спільноти) й власної неповторності, унікальності, необхідності індивідуально-особистісного розвитку. Дана історична тенденція, безумовно, послужила витоком постановок антропоцентрованих проблем і в наступні епохи – стосовно прав людини, її свобод, вимог вільного, розкутого розвитку особистих людських задатків у соціально-інституалізованих процесах виховання і освіти тощо. Означені ідеї